

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ФУНКЦІОНУВАННІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В сучасних умовах постає питання інноваційної стратегії розвитку України в усіх напрямках, але найважливішою задачею є удосконалення механізмів викладання у вищій школі. В сучасному світі освіта набуває все більш вирішального значення для визначення не тільки рівня освіченості і культури конкретної людини, а й суспільства в цілому.

Світовий досвід показує, що суспільство, яке нездатне використовувати високотехнологічні інноваційні досягнення, не може трансформуватися, розвиватися й претендувати на гідне місце на світовому ринку, при цьому розвиток інноваційної інфраструктури повинне стати пріоритетним завданням держави. Правові, організаційні, фінансові та інші засади функціонування системи вищої освіти в Україні визначаються Законом України «Про вищу освіту».

Теперішній час ставить перед Україною тверду альтернативу: або наша держава створює механізми технологічного відновлення економіки й формує свій інноваційний сектор на світовому ринку, або перетворюється в залежний придаток інноваційно розвинених країн світу [6]. Як відзначають експерти в галузі конкурентних стратегій, найбільші переваги економічна структура може досягати через інновації, причому за умови використання нововведень в різних напрямках, таких як впровадження нових технологій і застосування нових методів роботи [5]. Подібні проблеми й завдання стають і перед системою освіти. Відбувається інтенсивний пошук стимулів розвитку системи освіти у контексті довгострокової перспективи, а також розглядається стратегічна програма реформ із метою наступної інтеграції вітчизняної системи освіти в міжнародний освітній простір. Дослідники вважають, що ключовим напрямком модернізації вищої школи є впровадження кредитно-модульної системи навчання, використання нових інформаційних технологій, комп'ютеризація навчальних закладів, інноваційна діяльність викладацького складу вузів [6].

На сучасному етапі розвитку суспільства освітні технології на основі сучасних телекомунікацій і систем мультимедіа створили об'єктивну основу для радикальних інновацій у системі вищої освіти. Новітні комп'ютерні й телекомунікаційні технології сприяють розширенню освітнього простору, його відкритості й гнучкості. Над питаннями модернізації системи вищої освіти шляхом впровадження різного роду інновацій в навчальний процес працює ряд дослідників. На сьогоднішній день розроблені мультимедійні програмні комплекси для візуалізації вивчення дисциплін [3,5,6], підготовлені до видання й тиражування електронні підручники, орієнтовані на використання студентами вузів [2,4], проводяться експерименти в області розробки дистанційних курсів навчання для фахівців [4].

Однак, не дивлячись на певні досягнення в питаннях інформатизації вищої освіти, слід зазначити, що в цей час ще не оцінено роль інноваційних процесів й їхній вплив на модернізацію системи вищої освіти з метою завоювання певного сегмента на світовому ринку освітніх послуг. Опираючись на результати аналізу науково-методичної і спеціальної літератури, можна констатувати, що ще не до кінця вивчені механізми функціонування освітньої структури для створення передумов до підвищення рівня конкурентноздатності вузу й наступного формування освітнього середовища, привабливого для різних груп потенційних студентів. Також можна відзначити, що інноваційна діяльність професорсько-викладацького складу носить приватний характер: в практиці вищої освіти недостатньо уваги приділяється стратегії розвитку конкурентноздатності вузів, створенню й поширенню технологічних інновацій на основі використання інформаційних технологій, вивченню й запозиченню досвіду закордонних фахівців.

Інноваційні освітні процеси обумовлюються суспільними потребами й включають комплексні процеси створення, впровадження, поширення інновацій і зміни освітнього середовища, у якій здійснюється їхній життєвий цикл. Важливою особливістю сучасного перетворення процесу викладання є те, що застосування інноваційних технологій супроводжується радикальними змінами в педагогічних методах і прийомах, в організації праці викладачів і студентів, в економічних механізмах, і навіть у теорії й методології сучасної освіти. Але потрібно відмітити, що самі по собі інновації доцільні в тих випадках, коли традиційні способи рішення проблеми не дають позитивного ефекту поза залежністю від кваліфікації викладачів. Перевернений досвід, що дає постійні позитивні результати, треба зберігати, а не замінити на новий тільки тому, що він сьогодні є «модним».

На ряду с цим, важливо дотримуватися розумного балансу між традиціями й інноваціями при використанні інноваційних підходів в освіті варто опиратися на принцип безперервних інновацій, що припускає постійний розвиток і впровадження в освітню діяльність організаційних і технологічних інновацій. Нові механізми керування системою вищої освіти спрямовані на те, щоб використання комп'ютерних і телекомунікаційних технологій у сфері освіти, освоєння технологічних інновацій сприяло насамперед:

- різкому росту числа споживачів освітніх продуктів і послуг;
- збільшенню пропозиції продуктів і послуг у сфері освіти в ході розвитку нових форм навчання;
- розвитку конкуренції між різними навчальними закладами.

Успішне керування сучасною освітньою структурою, що припускає її рентабельність і конкурентноздатність включає:

- запозичення й адаптацію розроблених технологій навчання;
- стимулювання інноваційної діяльності, розробки технологічних інновацій
- викладацьким складом;
- поширення інновацій на ринок освітніх послуг;
- формування інформаційної інфраструктури.

Таким чином, процес створення інновацій проходить кілька стадій, починаючи від фундаментальних наукових досліджень, через висування ідеї, розробку, впровадження в навчальний процес та наступне поширення її [4]. Весь цей шлях, іменованний «інноваційним коридором», заснований на використанні цілого комплексу ресурсів, що включає кадри, що володіють необхідною кваліфікацією, інформаційні ресурси, фінанси для здійснення розробок. Проаналізуємо питання, яке пов'язане із класифікацією інновацій. Отже, залежно від специфіки й місця використання виділяють різні види інновацій (Рис.1).

Технологічні інновації - це нові способи виготовлення готового продукту, нові технології їхнього виробництва. Стосовно сфери освіти, такого роду нововведення стосуються різних технічних засобів й устаткування, що застосовується в навчанні. Комп'ютерні технології, всевітня мережа Інтернет, способи зберігання й передачі інформації й інші технологічні інновації істотно впливають на результати і якість навчання, організацію навчально-виховного процесу. Під інноваційними педагогічними технологіями мається на увазі процес створення й застосування технологічних нововведень в сфері технології навчання й процесу виховання. З позицій дидактики використання інформаційного середовища, програмного забезпечення й комп'ютерних технологій надало принципово нові засоби навчання. Вони дозволяють будувати різні схеми діалогових режимів й індивідуальних підходів у викладанні.

Методичні інновації – це інновації в області методики навчання й виховання, викладання й організації навчально-виховного процесу. Це найпоширеніший і характерний

тип нововведень у сфері освіти. Вони зустрічаються в освітній ситуації, коли планована ціль, загалом, ясна, але методи й засоби її реалізації вимагають додаткових досліджень. Цей тип інновацій домінує в приватних методиках.

Рис. 1. Класифікація інновацій

Організаційні інновації стосуються освоєння нових форм організації праці, а також припускають зміну співвідношення сфер впливу (як по вертикалі, так і по горизонталі) структурних підрозділів, соціальних груп або окремих осіб. Зокрема, питання комплектування різних груп, способів роботи в групах.

Управлінські інновації охоплюють питання структури, методи керування й орієнтовані на заміну елементів системи управління (або всієї системи в цілому) з метою прискорення, полегшення або поліпшення вирішення поставлених завдань.

Економічні інновації охоплюють позитивні зміни у фінансових, бухгалтерських областях, а також в області планування, мотивації й оплати праці, оцінки результатів діяльності в освіті. Прямо вони не пов'язані з педагогікою, проте впливають на роботу всієї системи освіти, у тому числі й на реалізацію освітніх послуг населенню на платній основі.

Соціальні інновації проявляються у формі активізації людського фактору шляхом розробки системи вдосконалення кадрової політики; системи професійної підготовки й підвищення кваліфікації працівників; системи соціально-професійної адаптації щойно прийнятих на роботу осіб; системи винагороди й оцінки результатів праці. *Юридичні інновації* - це нові й змінені закони й нормативно-правові документи, що визначають і регулюють всі види діяльності освітніх установ. Мова йде про закони й постанови, що пов'язані з атестацією учнів, введенням стандартів й акредитацією освітніх установ, підготовкою й перепідготовкою викладачів й ін. Рішення про впровадження нової освітньої послуги приймається на основі комплексу вимог, серед яких відповідність освітньої послуги як стратегічним, так і тактичним цілям розвитку вузу, володіння необхідним науковим, методичним, кадровим, матеріально-технічним і фінансовим потенціалом для освоєння даної освітньої послуги, а також позитивні економічні прогнози від реалізації

даної послуги. До освітніх послуг, пропонувананих освітньою структурою, які безпосередньо можуть впливати на високий рейтинг вузу й, як слід, на його економічну стабільність, можна віднести й нові перспективні спеціальності і якісне дидактичне забезпечення, реалізоване на електронних носіях, і послуги дистанційного навчання.

Інноваційна стратегія розвитку вузу припускає наявність відповідної системи цілей, інфраструктури, створеної для їхнього досягнення й відпрацювання методів стимулювання й підтримки впровадження інновацій у систему сучасної освіти. Без налагодження дієздатного механізму створення, оцінки й фінансування інновацій практично неможливо втримати конкурентноздатність вузу на високому рівні. Створивши систему сучасного високотехнологічного загальнодоступної і якісної освіти, ми зможемо вирішити й всі інші проблеми розвитку інноваційних процесів і впровадження вищих технологій у практику. Вивчення й систематизація передового педагогічного досвіду з однієї сторони й розробка інновацій усередині вузу з іншої є основними компонентами інноваційної діяльності професорсько-викладацького складу. Отже, для розвитку освітньої установи варто опиратися на заходи щодо забезпечення якості освітніх послуг, які включають:

- підготовку викладацьких кадрів, підвищення кваліфікації викладацького складу, залучення висококваліфікованих фахівців;
- розробку, впровадження й методичне забезпечення нових освітніх технологій;
- інтеграцію інформаційних технологій в учбово-тренувальний процес;
- стимулювання інноваційної діяльності професорсько-викладацького складу.

Подальше дослідження необхідно направити на вивчення системного аналізу передового педагогічного досвіду, у тому числі й закордонного, для виявлення найбільш прийняттого напрямку інноваційної діяльності професорсько-викладацького складу й наступної розробки й впровадження технологічних інновацій у систему підготовки фахівців.

Список використаної літератури

1. Про затвердження плану заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 року Кабінет Міністрів України від 27.08.2010 № 1728-р
2. Артикула Н. В. Інновації як фактор модернізації та підвищення якості вищої освіти : бібліографічний показник (1995-2006) / уклад. Н. В. Артикула [та ін.] ; Національний ун-т «Києво-Могилянська академія». Центр інноваційних методик правничої освіти, Наукова бібліотека. – К. : Стілос, 2007. – 616 с.
3. Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи. Матеріали до підсумкової колегії Міністерства освіти і науки України 21 березня 2008 року, м. Київ // Освіта // Україна. – 2008. – №21–22.
4. Ващук Ф. Г. Інновації в навчальному процесі вищих навчальних закладів: міжнародний та національний досвід: збірник наук. статей за матеріалами XV Міжнар. наук.-практ. конф., 6–9 листопада 2007 року, Ужгород (Україна) – Сніна (Словаччина) / голова ред. кол. Ф. Г. Ващук ; Закарпатський держ. ун-т. – Ужгород : Піра, 2008. – 396 с.
5. Раковський Х. В. Інновації у вищій школі : зб. наук. праць : пропозицій, ст., тези / Міжнар. слов'ян. ун-т. Харків ; [авт.-уклад.: Х. В. Раковський та ін.]. – Х. : МСУ, 2011. – 344 с.
6. Саух П. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія / Ю. [П. Ю. Саух та ін. ; за ред. П. Ю. Сауха]. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 443 с.